

Inleiding

Ziekten spelen kiekeboe

‘Vanaf de leeftijd van negen maanden heb ik eczeem gehad in de huidplooien van armen en knieholten. Rond mijn twaalfde en dertiende jaar was het eczeem helemaal weg. Wel had ik in die periode veel last van steenpuisten.’ Aldus het verhaal van een van mijn patiënten, een van de velen die ontdekt hebben dat sommige klachten plotse-ling verdwijnen in ruil voor andere. Ziekten kunnen kennelijk elkaars plaats innemen. Men noemt dit vervangende ziekten. Wanneer iemand eczeem heeft, kan dit plotse-ling omslaan in astmatische bronchitis. En ook omgekeerd kan dan later het eczeem weer verschijnen, zodra de astmatische bronchitis over gaat. Soms ontstaat er voor het uitbreken van het eczeem een ander ziektebeeld als ‘tussenstation’: de hooikoorts. Op een soortgelijke manier kunnen darmontstekingen plaats maken voor luchtwegontste-kingen. De ziekte van Basedow, een schildklierziekte, kan overgaan in reumatische ge-wrichtsontstekingen. Astma bronchiale kan overgaan in lage rugpijn en hoofdpijn. Ook het overgaan van psychische symptomen in lichamelijke en omgekeerd komt voor. Zo vinden we bijvoorbeeld beschrijvingen van het overgaan van depressies in een maag-zweer of in gewrichtsklachten. Een eczeem kan overgaan in een acute psychose. Deze voorbeelden zijn ontleend aan een artikel door Prof. J. Groen, die dit in elkaar overgaan van ziekten de naam syndroomverschuiving gaf. Onder een syndroom verstaan we een aantal symptomen (ziekteverschijnselen), die in onderlinge samenhang optreden. Het woord is afgeleid uit het Griekse ‘syn’ = samen en ‘dramein’ = lopen, en betekent dus letterlijk ‘samengaan’ (zie ook 1.3.).

Prof. Groen noemde nog een soortgelijk verschijnsel: hoge bloeddruk kan tijdens, of ook nog enkele weken of maanden na het doormaken van een acute koortsende ziekte, tot normale waarden dalen. Bij migrainepatiënten blijken de aanvallen niet op te treden in de periode dat ze een andere ziekte doormaken. Reumatische verschijnselen verdwijnen tijdelijk bij koortsende ziekten. Dit tijdelijk plaats maken van de ene ziekte voor een andere ziekte noemde Groen syndroomonderdrukking.

Wanneer men eenmaal van het bestaan van deze vervangende ziekten op de hoogte is, kan men ze met de regelmaat van de klok constateren. Het is dan ook heel merk-waardig, dat er in de medische literatuur al tientallen jaren niet over geschreven wordt. Het artikel van Groen stamt uit 1956 en daarna is er voor zover ik heb kunnen nagaan nog maar zeer zelden over geschreven. Wanneer je met de computer moderne biblio-theekbestanden van medische vakliteratuur van de laatste 20 jaar doorzoekt, vind je er vrijwel niets over. Dat houdt dus in dat dit belangwekkende verschijnsel buiten de aandacht is gebleven van de officiële medische wetenschap. Dat is opvallend, wanneer we bedenken, dat Hippokrates er al voor het begin van onze jaartelling beschrijvingen van gaf, bijvoorbeeld in zijn boek ‘Aforismen’:

‘Het is goed wanneer bij een lijder aan zwaarmoedigheid of aan nierklachten een bloe-ding optreedt van de aders aan de anus.’ (Boek VI, aforisme 11.) ‘Wanneer bij een krankzinnige bloedingen optreden van aambeien of anusbloedingen, dan wordt de krankzinnigheid opgeheven.’ (Boek VI, 21) ‘Het is kwalijk wanneer een uitwendige belroos zich naar binnen keert, maar goed wanneer deze van binnen weer naar buiten

treedt.’ (Boek VI, 25)

‘Degenen die aan pijnen in de leverstreek lijden, worden daarvan bevrijd zodra zich koorts daarbij voordoet.’ (Boek VII, 52) ‘Degenen bij wie de zweren met duidelijke zwellingen gepaard gaan, worden daardoor behoed voor krampen (toevallen) en geestesziekten. Verdwijnt de zwelling echter plotseling, dan volgen, wanneer de zwellingen zich aan de achterzijde bevinden, convulsies en toevallen, wanneer ze voor zitten, verwarring van het verstand, pleuritis of inwendige etteringen, of diarree, als de zwellingen rood waren.’ (Boek V, 65) ‘De lijdens aan vierdaagse wisselkoorts blijven meestal verschoond van krampen. Waren dezen echter voorheen daarmee behept, dan worden ze ervan bevrijd, zodra zich bij hen een vierdaagse wisselkoorts voordoet.’ (Boek V, 70) ‘Degenen die behept zijn met zuur opstoten worden niet gemakkelijk getroffen door pleuritis. (Boek VI, 33)

Dit zijn enkele van de talloze waarnemingen van Hippokrates. Hieruit blijkt dat hij wist dat de ene ziekte een andere kan ‘overnemen’ en dat het hebben van sommige ziekten beschermt tegen het krijgen van andere. Een verklaring voor deze vervangende ziekten heeft Hippokrates niet kunnen vinden en vele eeuwen na hem heeft niemand er goed raad mee geweten.

1.2 Verschillende soorten vervanging

Wanneer er een ziekte van geheel andere aard volgde, zoals in het boven aangehaalde voorbeeld van een schildklierandoening die vervangen wordt door reumatische klachten, noemden de Oude Grieken dat ‘diadoxis.’ Dit woord is afgeleid van ‘dia’ en ‘dekomai’. Het woord ‘dia’ betekent ‘door, doorheen’ en geeft een traject aan; ‘dekomai’ betekent ‘ontvangen, opvangen’. ‘Diadekomai’ betekent dus ‘aflossen, overnemen, van een voorganger krijgen’. Wanneer een ziekte zich alleen maar op een andere plaats ging uiten, bijvoorbeeld wanneer jicht zich verplaatste van de gewrichten naar de ingewanden, sprak men van metastasis, letterlijk ‘transport’. Deze betekenis van het woord metastase is in onbruik geraakt en tegenwoordig wordt deze term gereserveerd voor uitzaaiingen van kankergezwellen. In de negentiende eeuw had het woord metastase nog een veel algemenere betekenis. In een in 1840 in Parijs verschenen proefschrift definieert een zekere Dalmás metastase als volgt: ‘telkens wanneer het ophouden van een fysiologisch of pathologisch fenomeen samengaat met het verschijnen van nieuwe aandoeningen in een ander deel van het lichaam.’ De termen metastasis en diadoxis werden door de Grieken samengevat als ‘metaschematisme’, wat letterlijk ‘verandering van vorm’ betekent. Tot omstreeks het begin van de eeuwwisseling vindt men nog allerlei publikaties, waarin de vervangende ziekten aandacht krijgen. Met de definitieve doorbraak van de technologische geneeskunde en het ontstaan van orgaanspecialismen verdwijnt het verschijnsel echter geheel uit het blikveld van de medici.

De enige uitzondering hierop vormde de antropologische geneeskunde, waarvan de internist Viktor von Weizsäcker een der grootste vertegenwoordigers was. In een briefwisseling over dit onderwerp met niemand minder dan Sigmund Freud lezen we: (Freud aan Von Weizsäcker) ‘We hebben de psychogene factoren van organische ziekten opgemerkt, we hebben kunnen inzien, dat een neurose vaak door een lichamelijke ziekte kan worden afgelost; ook de merkwaardige immuniteit van veel neurotische mensen tegen infecties en

verkoudheden en het verdwijnen daarvan na psychische verbetering is ons niet onopgemerkt gebleven.' Von Weizsäcker formuleert als conclusie: 'Hier ervaren we iets nieuws en dat is de vervangbaarheid van een symptoom door een ander; we kunnen dus stellen: het symptoom is in topografisch-anatomische zin verschuifbaar.'

De eerder genoemde Prof. Groen, die in Nederland een van de voornaamste vertegenwoordigers van de antropologische geneeskunde was, trok uit zijn waarnemingen van de vervangende ziekten ook een belangrijke conclusie: 'Volgens gebruikelijke opvattingen in de geneeskunde kan een ziekte eindigen in genezing of in de dood, of ze kan chronisch worden...wij willen de aandacht vestigen op een vierde mogelijkheid, nl. dat ziekten of syndromen vervangen kunnen worden door andere.

In de psychosomatische theorie zijn er pogingen gedaan de vervangende ziekten te verklaren vanuit de symboliek van de ziekte-uitingen. Men legt zo bijvoorbeeld verband tussen jeukende huiduitslag en het bestaan van een exhibitionistische neiging of tussen hoofdpijn en pogingen tot identificatie met de vader. Verder zijn er voorstellen gedaan voor een verklaring vanuit de werking van hormonen, met name het bijnierschorsormoon. Dat gebeurde in de tijd dat de imponerende werking van dit hormoon op alle regelsystemen in het lichaam duidelijk werd en men dacht het wondermiddel voor alle ziekten gevonden te hebben. Al deze pogingen een verklaring te vinden hebben tot niets geleid.

Toch is er een tak van geneeskunde die zich intensief met onderzoek naar deze verschijnselen heeft beziggehouden: de homeopathie. Terwijl in de technologische geneeskunde de aandacht vooral gericht werd op nieuwe technieken die ontwikkeld werden op basis van ontdekkingen in de exacte wetenschappen, ontwikkelde de homeopathie zich in de 18e en 19e eeuw langs heel andere wetenschappelijke wegen tot een effectieve therapie met een geheel eigen karakter. Het levenswerk van Samuel Hahnemann, de grondlegger van de homeopathie, is één grote speurtocht naar de verklaring en toepassing van dit wonderlijke verschijnsel.

Zoals we zagen zijn er allerlei benamingen voor de verschillende manieren waarop ziekten elkaar kunnen vervangen en opvolgen. Ik stel voor, deze allemaal samen te vatten in het begrip diadoxie, de Nederlandse vorm voor het Griekse diadoxis, omdat de betekenis van dit woord het dichtst komt bij de werkelijke betekenis van het fenomeen zelf: aflossing. Aflossing betekent dat het eerdere niet meer nodig is. Wanneer men de wacht aflost is de eerste wachter ook echt vrij, wanneer men schulden aflost is men vrij van schuld. Wanneer ziekten elkaar aflossen is de patiënt vrij van zijn eerdere ziekte. Het woord diadoxie is verder gemakkelijk te gebruiken als bijvoeglijk naamwoord: diadoctisch, hetgeen van pas komt wanneer we verschillende kenmerken van het fenomeen gaan bespreken, bijvoorbeeld diadoctische patronen en diadoctische reeksen. Wat prof. Groen syndroomonderdrukking noemde, namelijk het tijdelijk verdwijnen van een ziekte wanneer een andere optreedt, noemen we voortaan diadoctische onderdrukking. Daarmee wordt aangegeven dat het een onderdrukking van een syndroom of ziekte is door middel van vervanging van ziekten en niet bijvoorbeeld door middel van medicijnen. De term syndroomverschuiving van Groen vervangen we om dezelfde reden door diadoctische verschuiving of diadoxie zonder meer.

Een andere reden om de term diadoxie in te voeren, komt voort uit het feit dat de epi-

demiologie het begrip vervangende ziekte toepast op populaties (groepen met bepaalde kenmerken): wanneer een bepaalde ziekte minder voorkomt in een gegeven periode, blijkt een andere ziekte hiervan de plaats in te nemen. Zo komt er bijvoorbeeld meer jicht voor doordat hoge bloeddruk behandeld wordt met plaspillen. In de epidemiologie wordt vervangende ziekte ook gekoppeld aan vervangende sterfte, hetgeen inhoudt dat mensen die door behandeling van de ene ziekte voor sterven behoed worden, later aan een andere ziekte overlijden. Op groepsniveau betekent dit, dat een afname van de sterfte aan ziekte a gepaard gaat met een toename van sterfte aan ziekte b. Zo heeft de betere behandeling van hartinfarcten ertoe geleid dat er meer sterfte aan kanker kwam, simpelweg omdat mensen kanker kregen die anders eerder aan een hartaanval zouden zijn overleden. Om goed onderscheid te kunnen maken tussen deze toepassing van het begrip vervangende ziekte op groepsniveau en op individueel niveau voeren we dus de term diadoxie in voor de vervanging bij individuele mensen.

Tenslotte is diadoxie een woord met een internationaal karakter en dat vergemakkelijkt communicatie in andere talen.

In dit boek zal ik de ontwikkeling van de homeopathie beschrijven en uitleggen hoe deze methode belangwekkende wetmatigheden van het fenomeen diadoxie heeft ontdekt. Tevens zal ik daarbij de werkwijze van deze methode uitleggen, zodat u mee kunt denken met uw dokter wanneer u zich homeopathisch laat behandelen. We zullen daarbij ontdekken dat de homeopathie langs een andere wetenschappelijke weg antwoorden heeft gevonden op vragen, waar de technologische geneeskunde tot op de dag van vandaag geen raad mee weet.